

Vlak voor de afgrond overspringen

We moeten minder afhankelijk worden van het mondiale financiële systeem door lokale economische verbanden te ontwikkelen. Anders gaan we met alle anderen de afgrond in.

Frank Mulder
Schreef met Freek Koster
Economie op ramkoers

Om de hongerige beleggers te voeden, hebben Griekenland en Portugal per direct geld nodig, heel veel geld. Maar kunnen ze het ooit terugbetalen? We doen er goed aan nog eens naar de oude actiefilm *Speed* te kijken.

De hoofdrol in *Speed* (1994) is weggelegd voor een bus waaronder een gefrustreerde ex-agent een bom heeft gemonteerd. Die bom ontploft zodra de snelheid onder de 80 km/u komt. Keanu Reeves, alias Jack Traven, en een piepjonge Sandra Bullock, alias Annie Porter, proberen uit alle macht op snelheid te blijven, slalommend tussen obstakels, tegenliggers en kinderwagens. Er is echter één probleem: de brandstoftank is bijna leeg. Ze moeten dus gas blijven geven, om-

dat ze anders ontploffen – maar doorrijden kan ook niet.

Ziehier in een notendop de kredietcrisis, die nu is overgegaan in een schulden crisis. Griekenland heeft door slecht beleid een grote staatsschuld opgebouwd, die is verbloemd door financiële trucs en schimmigheden, maar nu door de recessie onhoudbaar is geworden. Beleggers vertrouwen het niet meer, en de rente die ze vragen is te hoog om nog te kunnen lenen.

De economie is de bus. De financiële markten zijn de bom. Journalist Thomas Friedman noemde dit in 1999 al de *electronic herd*, de elektronische kudde van miljoenen anonieme handelaren die vanachter hun computerschermen over de hele planeet hun geld investeren als ze er aan kunnen verdienen. Maar als hun vertrouwen afneemt, trekken ze hun geld terug en breekt de pleuris uit. De kredietbeoordelaars, die hun rapportcijfer voor Griekenland, Portugal en Spanje deze week naar beneden bijstelden, zijn de 'bloedhonden' van de kudde, die je land kunnen ruïneren.

Daarbij bestaat er geen Griekse bus meer, die je naar de pitstop kunt rijden en kunt repareren – we zitten allemaal in hetzelfde onbestuurbare gevaarte. Wat als Portugal en Spanje volgen? En de rest? Daarom gaat al-

les wat de leiders op dit moment zeggen, om vertrouwen. Als de markten maar tevreden gesteld kunnen worden, mogen de miljardjes wapperen.

Iedereen kijkt naar Angela Merkel, die als een ware Sandra Bullock het gevaarte moet besturen en laveren tussen tegenliggers door, het ravijn over. Ze heeft geen keus. Maar op een dag is de tank leeg, is ons kapitaal op.

Al veel eerder stokte de groei van de westerse economieën en leek de snelheidsmeter onder de magische

grens te komen. We hebben de meter hoog kunnen houden, door massaal extra hypotheek te nemen, door ingewikkelde financiële constructies, maar al deze trucs creëerden alleen maar vertrouwen, geen echte waarde. En schuld, die nog steeds een keer moet worden afbetaald.

Economen hopen dat alles blijft draaien als het geld maar blijft stromen. Maar de economische crisis is ten diepste een crisis van de groei, geen liquiditeitscrisis. We hebben te weinig waarde gecreëerd. Een deel is virtueel, en een deel gaat ten koste van mens en milieu – denk aan de grondstoffen die we ervoor nodig hebben. Ook dat levert schulden op die we op een dag moeten afbetalen. Die groei je er niet uit, want als je alles meerekent, kost de groei ons intussen meer dan ze oplevert.

Wij zijn Merkel gelukkig niet. Hebben wij mooi de handen vrij om de film nog eens te zien en nog een andere optie te ontdekken: overstappen op een andere bus. Een bus die kan remmen en sturen, waarin we echte waarde kunnen creëren, waarbij niet alleen de waarde van het geld telt. Dat kunnen wij zelf doen, niet alleen, maar wel met anderen. Dat vergt concrete keuzes: in hoe we consumeren, investeren en ondernemen. In al die dingen kunnen we

minder afhankelijk worden van het mondiale financiële systeem – net zoals we ook minder afhankelijk moeten worden van de mondiale olie. Er zijn zelfs al banken die dat doen. Er zijn zelfs overstapformulieren voor.

De oplossing ligt in het nationale of zelfs het lokale. Een voorbeeld is een ruilhandel tussen Zwitserse bedrijven, de WIR, opgezet tijdens de crisis van de jaren dertig, toen er geen kredieten beschikbaar waren. Ze gebruikten een eigen ruileenheid waar ze geen rente voor rekenden. In dit systeem wordt jaarlijks nog steeds voor een miljard euro verhandeld – vooral in jaren dat de economie dipt.

Er zijn veel meer voorbeelden, van ondernemers en consumenten die lokale banden willen verstevigen. Economen krijgen hier meestal meteen jeuk van, omdat dat niet maximaal efficiënt is, maar dat is juist de bedoeling. De wereldeconomie is juist zo gevaarlijk omdat het een efficiënte monocultuur is geworden. Als één pijler valt, gaat alles mee. Het is helemaal niet erg om aan een gezonde diversiteit te werken.

Als de grote bus een keer klappt, moeten wij verbanden hebben gecreëerd die gewoon doorkachelen. Dat is niet fatalistisch, dat is gewoon heel verstandig.

De economische crisis is een crisis van de groei. We hebben te weinig waarde gecreëerd

Het Parthenon op de Acropolis in Athene.